

ענג שבת

פרשת כי תצא - כי תבא - נצבים וילך

ח' באלול ה'תשפ"ו
(21.08.2026)

לעילוי נשמת שמעון בן נתן נטע וגיסה גרינברג ז"ל. יהי זכרו ברוך!

מועדי השבת כי תצא

יום	י"ג	י"ד	י"ה
ער"ש מוצ"ש	18.41	19.53	20.33
ת"א	18.56	19.56	20.30
חופה	18.48	19.56	20.33
ב"ש	18.58	19.55	20.32
אילת	18.51	19.53	20.30

זמני היום והלימודים היומיים:

משבת כי תבא - יום ו'	(אופק ת"א)
עלות השחר	4.38 - 4.33
זמן הנחת תפילין	5.24 - 5.20
הנץ החמה (מישור)	6.14 - 6.10
הנץ החמה (הנראה)	6.18 - 6.15
ס"ז ק"ש מג"א	8.38 - 8.40
ס"ז ק"ש הגר"א	9.25 - 9.26
חצות היום	12.42 - 12.44
מנחה גדולה	13.15 - 13.17
שקיעת החמה	19.10 - 19.17
צאת הכוכבים ב'	20.00 - 20.07

דף יומי: חולין קיד - קכ

מועדי השבת כי תבא

יום	י"ג	י"ד	י"ה
ער"ש מוצ"ש	18.33	19.45	20.24
ת"א	18.48	19.47	20.22
חופה	18.40	19.47	20.24
ב"ש	18.50	19.46	20.24
אילת	18.43	19.44	20.22

זמני היום והלימודים היומיים:

משבת כי תבא - יום ו'	(אופק ת"א)
עלות השחר	4.38 - 4.39
זמן הנחת תפילין	5.24 - 5.25
הנץ החמה (מישור)	6.14 - 6.15
הנץ החמה (הנראה)	6.18 - 6.19
ס"ז ק"ש מג"א	8.40 - 8.40
ס"ז ק"ש הגר"א	9.26 - 9.27
חצות היום	12.42 - 12.42
מנחה גדולה	13.15 - 13.15
שקיעת החמה	19.01 - 19.09
צאת הכוכבים ב'	19.51 - 19.59

דף יומי: חולין קכ"א - קכ"ז

מועדי השבת נצבים וילך

יום	י"ג	י"ד	י"ה
ער"ש מוצ"ש	18.24	19.35	20.15
ת"א	18.39	19.38	20.13
חופה	18.31	19.38	20.15
ב"ש	18.41	19.37	20.15
אילת	18.34	19.35	20.13

זמני היום והלימודים היומיים:

משבת נצבים וילך - יום ו'	(אופק ת"א)
עלות השחר	4.50 - 4.45
זמן הנחת תפילין	5.33 - 5.29
הנץ החמה (מישור)	6.23 - 6.19
הנץ החמה (הנראה)	6.27 - 6.23
ס"ז ק"ש מג"א	8.42 - 8.43
ס"ז ק"ש הגר"א	9.28 - 9.28
חצות היום	12.37 - 12.40
מנחה גדולה	13.09 - 13.12
שקיעת החמה	18.52 - 19.00
צאת הכוכבים ב'	19.42 - 19.50

דף יומי: חולין קכ"ח - קל"ג

יו"ר העמותה והעורך עו"ד שמואל כהן
כתובות: רח' פאת השולחן 8, תל-אביב
טל: 03-5234063, פקס: 03-5234063
דוא"ל: smulady@netvision.net.il

סוגיות חינוכיות לפרשת כי תצא

בפרשת כי תצא אנו קוראים: "כי יהיה לאיש בן סורר ומורה איננו שמע בקול אביו ובקול אמו ויסרו אותו ולא ישמע אליהם": הסוף העצוב, שהוא חייב מיתה: "ורגמהו כל אנשי עירו באבנים ומת" (דברים כא, יח - כא). בן סורר ומורה נדון על שם-סופו. שהרי מה הוא בשה"כ עושה: אוכל ושותה הרבה, גונב ולא מקשיב לאביו ואמו. האם בשל כך הוא חייב מיתה? אלא ברור שאם בגיל בר מצוה הוא מתנהג כך, בגיל יותר מבוגר הוא כבר יעמוד וילסטים את הבריות ועוד חמור מזה.

תניא, רבי יוסי הגלילי אומר: וכי מפני שאכל זה תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין האיטלקי, אמרה תורה יצא לבית דין ליסקל? אלא הגיעה תורה לסוף דעתו של בן סורר ומורה, שסוף מגמר נכסי אביו ומבקש למודו ואינו מוצא, ויוצא לפרשת דרכים ומלסטים את הבריות. אמרה תורה, ימות זכאי ואל ימות חייב... (סנהדרין עב א).

אמנם לא כולם מסכימים שפרשה זו היא להלכה. רבי יהודה סובר שבן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות. אם כן למה נכתב בתורה: דרוש וקבל שכר (סנהדרין עא, א). כוונתו של רבי יהודה היא, שהתורה בכוונה הקצינה את המצב החינוכי הבעייתי, זאת כדי לתת תשומת לב ודגש לחינוכו של הילד המתבגר. לדעת שאם לא נתחיל בחינוך בגיל צעיר, עלול אחר כך להיות מאוחר מדי. לכן אמרו: דרוש וקבל שכר. עלינו לדרוש את הפרשה הזו ושכרנו יהיה הצלחת החינוך של נערי ישראל. מה הוא אם כן הלקח החינוכי העיקרי שנוכל ללמוד מפרשת בן סורר ומורה? החינוך להתגברות על דחפים, ברמה היום יומית של החיים. נבאר מספר דוגמאות.

1. לא מספיק שהילד יהיה תלמיד טוב, הוא צריך גם להיות אדם טוב. גם אכילה בלתי מרוסנת, כמו בבן סורר ומורה, יכולה להרוס בן אדם. שליטה עצמית. זה אחד הנושאים החשובים בחינוך. היכולת לשלוט ברצונות ובדחפים. אתה מאוד רוצה לאכול, אבל... זה לא שלך, זה לא כשר, זה לא בריא, תחזיק מעמד. אל תתפתה.

2. בעבר נתתי שיחה לתלמידים על התגברות על היצר. מיד כולם חשבו שאדבר על צניעות ואיסורי עריות. אבל אמרתי להם שלא. ההתמודדות האמתית עם היצר הרע מתחילה בדברים הקטנים. למשל, לקום בבוקר. נער רוצה לקום כי יש לו עבודה בחופש. היצר הרע אומר: אתה עייף, תישאר לישון. חלק באמת ישארו לישון ויפסידו את העבודה. אבל הרוב ירצו לקום ויתגברו. ככה זה גם בקימה לתפילה. הנער באמת רוצה לקום אבל היצר אומר: אתה עייף, תישאר לישון. איך מתגברים? תסתכל על עצמך בראי ותשאל: הרי אני רוצה לקום, אז איך לא אצליח לבצע זאת? 3. בצבא מלמדים את החיילים, בדרך הקשה, שכדאי להתאמץ ולעמוד במשימות, אחרת מקבלים עונש. כך גם בבית הספר. אבל אחר כך, בחיים, אין עונשים. בחיים לומדים שאם אדם לא עומד במשימה, אז החיים זה העונש שלו. הוא לא מצליח וחווה כשלונות. בלימודים, בעבודה, במשפחה, וסופו כאותו בן סורר ומורה שהלכו לו החיים.

נתחזק כולנו בעבודה החינוכית בכל מסגרת וגיל. נבנה את החוסן הנפשי של המתחנך באמצעות הצבת אתגרים תוך עמידה בקשיים. מתוך כך נזכה לבנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות!

הרב יאיר שחור, רב הישוב מעלה לבונה, ראש המקד"צ התורנית טכנולוגית מכלול

העלון מוקדש לזכר ולעי"נ
ליאורה לאורינה בת כלימה ז"ל
נפטרה ב-י"ג באלול תש"פ.
יהי זכרה ברוך!

העלון מוקדש לזכר ולעי"נ
שלום בן יהודה פרידלנדר ז"ל
נפטר ב-י"ב באלול
יהי זכרו ברוך!

מי שברך לחיילו צה"ל
 מי שברך אבותינו
 אברהם יצחק ויעקב,
 הוא יברך את חילי צבא ההגנה לישראל
 ואנשי כחות הבטחון,
 העומדים על משמר ארצנו וערי אלהינו,
 מהלבנון ועד מדבר מצרים,
 ומן הים הגדול עד לבוא הערבה
 ובכל מקום שהם, ביבשה, באויר ובמים.
 יתן יקוק את אויבינו הקמים עלינו
 נגפים לפניהם!
 הקדוש ברוך הוא ישמר ויציל את חילינו
 מכל צרה וצוקה ומכל נגע ומחלה,
 וישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיהם.
 וידבר שונאיו תחתיהם,
 ויצטרם בקתר ישועה ובעטרת נצחון.
 ויקים בהם הפתוב: פי יקוק אלהיכם ההלך עמכם,
 להלחם לכם עם אויביכם להושיע אתכם.
 ונאמר: "אמן".

דיני השבוע ומנהגיו

לעילוי נשמת
שמעון ורחמה חיה כהן ז"ל

שבת פרשת כי תצא

ההפטרה: "רני עקרה" (ישעיהו נד, א).

במנחה פרקי אבות: ב'

שבת פרשת כי תבא

ההפטרה: "קומי אורי" (ישעיהו ס, א).

במנחה פרקי אבות: ג'-ד'

שבת פרשת נצבים וילך
הפסוקים: "וַיִּנָּצֵב יְהוָה אֶת-יִשְׂרָאֵל בְּעֵינֵי כָל-עַמֵּי הָאֲרָצוֹת" (ויקרא י"ד, א.)

ההפטרה: "שׁוּשׁ אֲשִׁישׁ" (ישעיהו סא, י).

במנחה פרקי אבות: ה' - ו'

מחזיקים אחרי פרשת נצבים ויורג' שכיחו בו עזות
אשכנז ואחרת סליחות.
לקראת הימים הנוראים

זמן אמירת סליחות

הזמן המוכרח ביותר לאמירת סליחות הוא קודם שילוש השחר. לא ברור המקומות לא מקפידים בכך (מטה) אפרים תקפא, יא, גם המשנה ברורה בלחות סליחות מציינ (זאת). ביום הראשון, כשמתחילים בסליחות, מקדים כדי לומר את הפסוק "במוציא מנחה" בעתקת בעוד לילה, "ורצה עתיתם בעמדם בלילות", לזעוק ולעתור דוקא כשעדיין עוד לילה.

מכל מקום אם לא אמרו הסליחות בעוד ליל או לפני
עלות השחר אפשר לומר לאחר מכן אלא שעליו לדלג
על התיבות המזכירות "עוד ליל" או "באשמורת הבקר"
וכו', שלא יהיה נראה כדובר שקר.

גם מי שקשה לו להשכים קודם עלות השחר יכול לומר סליחות
כבר מחצות הלילה ואילך. אך קודם לכן אין לומר סליחות
(משנה ברורה תקסה, יב. שערי תשובה תקפא, א). בזמנינו
הרבה קהילות מתחילות את הסליחות במוצ"ש לפני חצות.

עיקר התפילה: בעל לטט יושר (חלק א; עמ' קכח) כתב מדרשה של רבו: "ואמר, מקצת בני אדם עומדים מסלחות ואחר כך הולכים לצרכיהם, או ישנים ולא באו לבית הכנסת לברכו ולקדושה. הם טועים, כי התפילה בכל יום באה במקום התמיד, והיא עיקר יותר מהסליחות, כי הסליחות באים רק כדי שיהא התפילה לרצון..."

נטילת ידיים וברכות התורה - ברכות השחר קודם סליחות המשכימים לסליחות - יש לברך ברכות על נטילת ידיים ואשר יצו וברכות התורה קודם הסליחות (משנה ברורה מו. כז). והמברך על נטילת ידיים לפני הסליחות לא יחזור ויברך אח"כ כשאומר הברכות.

קודם תחילת אמירת סליחות יש לברך ברכות התורה (משנה ברורה מו, כז, מטא אפרים תקפא, יב). יצו ברכת על נטילת ידיים וסימוך לברכה זו ברכת אשר יברך (משנה ברורה סימן י', יב) ואוקוי נשמה (שם ס"ק יב). אם גם לסליחות קודם עלות השחר אך שכבר נטל ידי וגם בירך על נטילת ידיים כנ"ל, עליו ליטול ידיו שנית לאחר עלות השחר (לא צריך לעשות זאת באמצע הסליחות כשהגיע זמן עלות השחר אלא ימתין עד אחרי הסליחות), אך לא יחזור לברך שנית (משנה ברורה ד, יד וברמ"א), אם לא ברך על נטילת ידיים קודם עלות השחר, כלומר אם נטל ידיו קודם עלות השחר, קודם הסליחות ולא ברך, אז יצא ידי חובת נטילת ידיים שקם מהשינה, וגם אם לא ברך הפסיד כבר את החיוב "וצונו" (על נטילת הידי בהשכמה) וספק ברכות להקל. כתב שם במשנה ברורה (ס"ק לג) שיעשה צרכיו קודם הפעילה כדי שיתחייב בברכה ואז יטול ידיו שנית ויברך על נטילת ידיים.

הראוי להיות ש״ץ לסליחות (ולמים נוראים)
לכתחילה יש, לדקדק ולבחור ש״ץ לאמירת סליחות ולמים נוראים, איש הגון, גדול בתורה ובמעשים טובים, וראוי שיהיה בן שלושים (במשנה ברורה תקפא, יב מצ״ן שמגיל שלושים היה ראוי בן לוי לעבודה בבית המקדש, ותפילה כנגד עבודה), ויהיו לו בנים, שאז לבו נכנע יותר (משנה ברורה תקפא, א ברמ״א). בהמשך במשנה ברורה (שם ס״ג י) אומר ״מיהו כל ישראל כשרים להיות ש״ץ״, אבל אומר שקודם כלכלם לו תורה וירא ושמים, רק שיהיה מרוצה לציבור המתפללים. ואם יש חשש למחלוקת לא יהיה ש״ץ, אף שמחמת כן תתפול אדם שפחות הגון, אבל מרוצה לציבור (משנה ברורה שם).

הרמ״א ציין שיש מקומות נוהגים שש״ץ העובר לפני התיבה בסליחות, יעבור לפני התיבה בכל תפילות היום. (ראה גם משנה ברורה שם, יד). הנימוק הוא שלא יראה כאילו שמולזלים בתפילות לעומת הסליחות, שראי להם יש לחזר אחרי הגון וגדול בתורה. לדעת המגן אברהם הוא אפילו קודם למוהל ולאכל. בערך השולחן (תקפא, ו) כתב שאין נוהגים מנהג זה.

טלית בסליחות

ש"ץ לאמירת סליחות צריך להתעטף בסליט (משנה בברכה שם בס"ק ו) ויברך. אם מדובר על לפני הזמן (עד שיכיר את חבירו במרחק ארבע אמות), מוטב שיחך סליט מחבירו ויכוון דלוקחו רק לכבוד אמירת הסליחות, ואז יצא מספק ברכות, בשאופן זה לדברי הכל אין צריך לברך על הטילת (משנה בברכה י, ג, תפא, ו).

ראוי להדגיש בענין הברכה על עטיפה בטלית: אם אין לו טלית של חבר, יתעטף בטלית שלו בלי ברכה, וכשגמר יום ימשש בציצית ויברך עליה (משנה ברוכה יח, יא) ברמ"א וס"ק יא. תקפא בשער הציון ה). גם לאחר שהגיע זמן חיוב בציצית, במשך כל השנה, ששלוקח טלית של חבריו, יכון ששלוקח רק לכבוד אותו ארוע. ואז התכונן לקנותו (כמו בנטילת ארבע מינים למשל), ואז לכל הדעות לא יברך עליה. טלית של בית הכנסת דינו כטלית שלו (משנה ברוכה יד, יא). במשנה ברוכה שם בביתא ההלכה שטלית של ציבור צריך לברך עליה. אם בהמשך הביאור ההלכה מוסיף שאפשר שאם התעטף בטלית של ציבור לזמן מועט מפני כבוד התורה (כמו לעילא לתורה במנחה בשבת) אין זה לבישה המחייבת לברך.

טוב לעמוד בשעת אמירת הסליחות (מטה אפרים תקפ"א, יח).
אין לומר י"ג מידות טרם חצות הלילה. כמו כן לא נוסיף
אפים בלילה. לכתחילה יש להמתין עד סמוך להנץ
החמה. מכל מקום יש מתיים ליפול מחצות הלילה
(שלחן ערוך קלא, ג. משנה ברורה יח-ט) אפשר, וכך
צריך לנהוג, לומר את הפסוקים מבלי ליפול אפים טרם חצות.
אבל: תוך י"ב חודש על לפני ואומן [או תוך שלושים על
שאר קרובים] אסור לעבור לפני התיבה בראש השנה ויום
הכיפורים. דהא דינם כרגלים לכל מילי. אבל בימי הסליחות,
אפילו בערב ראש השנה ועשרת ימי תשובה, מותר.
[ובלבד] את אחר. שרי אפילו בראש השנה ויום הכיפורים.]

המתפלל ביחידות וי"ג מידות והסליחות בארמית
המתפלל ביחידות יכול לומר כל הסליחות, מלבד י"ג
 מידות, אבל יכול לאמרה בניגון ובטעמים כקורא בתורה.
 וגם את הבקשות הנאמרות בארמית לא יאמר המתפלל
 ביחידות. (משנה ברורה טפא, ד.)

אמירת י"ג מדות (ה' ה' אל רחום וחנון...) ביחיד, כשאין שנינו, מובא בסדר בר עמרם גאון (כנראה הסידור הקדמון ביותר), בשם רבינו נתן גאון, שאין רשות לומר י"ג מדות אלא בציבור, כיון שכתת הקב"ה ברית עם משה רבינו ויום אבותינו, שאין י"ג מדות וחזרות ריקם, וכשהציבור מתקבצים, ומבקשים רחמים, ומכוונים את ליבם באהבה שבשמים, ומתענים, ועושין צדקה, הקב"ה מרחם עליהם, ואינו מואס תפילתם. ולפיכך ביחידות כשאין מנין עשרה מישראל אין לאמרם. וכן כתבו עוד הרבה מהפוסקים, וכן כתב מרן בבית יוסף, שמונה העולם כדברי רבינו נתן גאון שאין לומר י"ג מדות בלא עשרה. בשלחן ערוך קבע, שגם יחיד רשאי לקרוא י"ג מדות בטעמי המקרא כקורא בתורה, שאין איסור לקרוא י"ג מדות אלא כשקורא אותם דרך תפילה ותחנונים, שאסור לעשות דברי תורה כתפילה, אבל אם קורא בטעמי המקרא, כמי שקורא בתורה, אין בכך כלום. ופסק כן על פי תשובת הרשב"א, שכתב בגמרא (ראש השנה יז, ב) שנתעטף הקב"ה "שליח ציבור" לפני משה, ואמר לו, כל אשר שישאל עושים לפני כסדר הזה, אני מוחל להם. אבל אם רוצה היחיד לאמרם כדרך שקורא בתורה דרך קריאה בעלמא, רשאי לעשות כן. כל פסק גם הלכה הרב עובדיה יוסף. ר' פסק גם החיד"א בספר ברני יוסף.

בדומה לכך נפסק לענין הסליחות שנתקנו לאמרם בלשון ארמית, כגון, רחמנא, דעני לעניי ענינך, מחיי ומסי, מרור ד בשמיא וכו', גם כן במבאר פוסקים שאין לחידש לאמרם כלל. ואה אפי ש בני ישראל כשהם בציבור, שכינה עמהם, ואז אין הם צריכים את עזרת מלאכי השרת כדי שתתקבל תפילתם, אבל יחיד צריך לעזרת מלאכי השרת כדי שתתקבל תפילתו, (שבת יב ב). והואיל ומלאכי השרת אינם מבנים לשון ארמית, אל לו ליחיד לבקש צרכיו בלשון ארמית, אלא הטוב מכולם שיבקש צרכיו בלשון הקודש. ובכלל זה שאל לו ליחיד לומר את קטעי הסליחות שבלשון ארמית, ורק בציבור כשיש שם מניין של עשרה מישראל, ואז שכינה עמהם, ותפילתם נשמעת. כתב אבודרהם: "ויקרא בשם, ד", יש להפסיק מעט ב"בשם" ובין "ד" אם אין מניין בעת אמירת "אשרי", יאמרם סליחות, וכשיבואו מניין יאמרו קדיש באמצע הסליחות. ובאליה רבה כתב שאמרם אחר כך שלוש פסוקים כשיש מניין. ואם היה מניין בתחילת אמירת הסליחות ולבסוף יצאו מקצתן, ש ילומר דמכל מקום אמר קדיש אחר הסליחות, וכעין מה שנבאר בסיומן נ"ה [פמ"ג].

**מערכת המשפט בישראל
והציבור הדתי**

עו"ד דוד שפירא
מחבר סדרת הספרים
תורת המשא ומתן א-

חוק שיווי זכויות האישה והלכת בבלי

בגיליון הקודם עמדנו על חוק שיפוט בתי דין דתיים (בוררות), תשפ"ו-2026, ועל סעיף 3 שבו: סעיף קטן (א) מסמך את בית הדין לרזון ולפסוק בהליך ההבוררות על פי דין תורה, וסעיף קטן (ב) מסייג כי בפסיקה לפי החוק לא תיפגע זכות מהותית המוקנית לצד מכוח שורה של חוקים, ובראשם חוק שינוי זכויות האיש, תשי"א-1951. בגיליון זה נבקש לעמוד על משמעותה של הסתייגות זו.

חוק שיויו זכויות האישה קובע בסעיף 1 כי "דין אחד יהיה לאשה ולאיש לכל פעולה משפטית". הוראה זו נוגעת במפורש גם לבתי הדין: החוק קבע כי לפי בתי משפט ינהג לפיו, ובית דתי ינהג לפיו אף הוא, אלא אם כן הסכימו כל הצדדים הנוגעים בדבר, שהם למעלה מגיל שמונה עשרה, להתדיין לפי דיני עדתם. כלומר, כבר בשנת תשי"ז נקבעה תחולה על בתי הדין, ולצידה חריג המבוסס על הסכמת הצדדים.

בשנת 1994 נדרש בית המשפט העליון להיקפה של הוראה זו בעניין ברבלי (בג"ץ 1000/92). בית הדין הרבני חילק את רכוש בני הזוג על פי ההלכה, והאישה עתרה בטענה שאי-החלטה של הלכת השיתוף אינה עולה בקנה אחד עם כשורות המלאה לפי חוק שיויו זכויות האישה. השופט ברק תיאר את הפער בין שתי המערכות: לפי הלכת השיתוף, חזקה על בני זוג המנהלים אורח חיים תקין ומאמץ משותף כי הרכוש שנצבר מצוי בבעלותם המשותפת, ואילו לגישת בתי הדין עצם החיים המשותפים אינו יוצר חזקה בדבר קיומו של הסכם שיתוף. הוא הצביע על "מירוץ הסמכויות" שהפער מוליד, ונקבע כי על בתי הדין הדתיים להפעיל בסוגיות האזרחיות הנלוות את המשפט האזרחי הכללי כפי שפורש בבית המשפט העליון.

תגובת הדיינים לא איחרה לבוא, ובכרכים י"ח וי"ט של "תחומין" התפרסמו מאמרים ותשובות של הרב ידובובסקי והרב פרומן. הרב ידובובסקי סבר כי הלכת ההשתיות אינה חידוש שיצא מן האין, אלא ביטוי לאומדנה שבעת בני אדם ולמנהג המדינה, ומשעה שההסדר ידוע לכל, בני זוג נושאים ונותנים בנכסיהם על דעת כך. לעניין חוק יחסי ממון בין בני זוג, שהוא חוק של הכנסת, ראה מקום רחב יותר להחלת דינא דמלכותא, בסוגי מהלכה שנקבעה בפסיקה. הרב שרמן חלק וסבר שהלכת השתיות שייכת לאותם דינים שהורתם ולידתם בהשקפת עולם, ולא בפעולות היוצרות זכויות ממון, ולפיכך אין היא נכנסת בגדר דינא דמלכותא ואף אין לומר שכל בני זוג נישאים על דעתה.

בפועל, בפסיקת בית הדין הרבני הגדול בשנים האחרונות ניכרת מסקנה מעשית ברורה. בפסק דין פלונית נגד פלוני (תיק 1151791/4) נקבע על חוק יחסי ממון פשט בצביוור, וכי רוב מניין ורוב בניין של הבאים לפני בית הדין השתיתו את חייהם על עקרונו- תיו ומבקשים שיפסקו לפיהם; משכך זהו המנהג, והמנהג מחייב – וכך גם בקרב שומרי תורה ומצוות, שדרך התנהלותם הכלכלית ביום-יום אינה לפי כללי חושן משפט.

מכאן חוזרת השאלה אל החוק החדש. הזכויות המהותיות שנמנו בסעיף 3(ב) אינן מוגדרות בו, וסופו של הסעיף מפנה אל כל דין החל על אף ויתור והסכם נוגד. אם קריאתו של עניין בבלי בחוק שיווי זכויות האשה עומדת בעינה, ייתכן שדווקא בתחום שבו עתיד הבורר לדון – חלוקת רכוש ויחסי ממון – לא יהיה בהסכמת הצדדים די כדי לפסוק על פי דין תורה. מנגד ניתן לטעון שעניין בבלי נאמר בבית דין שדן בסמכות שיפוט מוקנית, ולא בבורר שסמכותו כולה מן ההסכמה. שאלה זו טרם הוכרעה, וגבולותיה יתבררו רק בפסיקה.

זווית הלכתית

הרב חזן שריג

דרך צלחה לרבנות,
לימודי רבנות דרך האינטרנט

גזירת שחיקת סממנים ונטילת תרופות בשבת

חכמים אסרו לעשות בשבת פעולות רפואיות, מחשש שאדם יבוא לשחוק צמחי מרפא ולהכין מהם תרופה, בכך יעבור על מלכת טוהן. איסור זה מכונה גזירת שחיקת סממנים (שולחן ערוך, אורח חיים שכ"ח, א). חכמים הגבילו גזירה זו בעיקר למי שסובל ממיחושים קלים, כגון כאב מקומי או אי-נוחות. אולם כאשר מדובר באדם בריא, לא גזרו חכמים, כי לא חששו שיעבור על איסור תורה בכדי להכין תרופה (שם סעי' ל"ז). כמו כן, לא גזרו במקרה של "חולה שאין בו סכנה" (מי שנפל למשכב או שמרגיש חולשה וכאבים בכל גופו). שהרי התירו עבור חולה שאין בו סכנה אפילו איסורי דרבנן מסוימים, בדרך של שינוי, ובמקרה הצורך גם ללא שינוי (שו"ע שכ"ח, י"ז).

וזה לשון המשנה ברורה: "אבל הלא דאין בזה מיושם סרך מלאכה דהא לבראי מותר רק למי שיש לו מיושם גזרו מיושם שחיקת סממנים, בחולה גמור לא גזירו". נמצא שזו גזירה מצומצמת החלה רק למי שיש לו מיושם, אבל לא א"י נוחות. ואולם למעשה זה המצב שכיח אצל רוב נוטלי התרופות.

היתר נוסף קיים כאשר הפעולה לא נראית כמעשה רפואי מיוחד, כי גם בריאים רגילים בכך. לכן, מה שרחיצה במים קרים מקלה עליו, רשאי להתרחץ בהם כי גם בריאים רגילים לעשות זאת, ואין זה ניכר כמעשה רפואה. וכן מי שחש כאב בגרונו רשאי לשתות כמה עם לימון ויג'ג'ר, משום שזה משקה שגם אנשים בריאים שותים. (שבת נג, ב, ש"ע וא"ח שכת", סעי' ל"ו). מטעם זה מותר להשתמש בטאלק להקלה על גירוי בעור או שפצפת, שכן גם בריאים משתמשים בו. וכן מותר לסובל מצרבת לשתות סודה או לאכול ירקות חיים העשויים להקל עליו, משום שמדובר במאכלים ובמשקאות שגם בריאים רגילים לאכול, ולא בתרופה מובהקת. (ולק"י שבת ד' דיני לקוחת תרופות בשבת). שאלה מעשית ומצויה נוגעת לנטילת ויטמינים בשבת. מצד אחד, אדם בריא רשאי לאכול מאכלים בריאים גם כאשר מטרתו לחזק את גופו. מצד שני, נחקקו הפוסקים לגבי דבר שאינו נאכל מחמת רעב או צמא, אלא רק לצורך חיוקן בריאות. לדעת הבית יוסף יש מקום להקל, ואילו לדעת המגן אברהם והמשנה ברורה יש לאסור (סק"כ). למחלוקת זו יש השלכה מעשית לגבי שימוש בוויטמינים בשבת. בשו"ת מנהג הלכות (חיד"ס י"א) כתב שכדורי ויטמינים אינם נחשבים מאכל רגיל, ולכן לדעתו אסור לאדם בריא ליטול אותם בשבת לצורך חיוקן גופו. על פי שיטת המגן אברהם. (לדבריו גם הבית יוסף יחמיר בוויטמינים כי הוא הקל במאכל לרפואה לחיוקן הגוף, אך ויטמינים אינם בכלל מאכל ולכן אסורים). לעומת זאת, הגר"ש אויערבך כתב שאם הרופאים קבעו שהוויטמינים חיוניים לאדם, ובלעדיהם הוא עלול להיחלש מאוד או ליפול למשכב, מותר לו ליטול אותם. עם זאת, כאשר ניתן, ראוי ליטול אותם לפני כניסת השבת ולאחר צאתה. (מנח"ש תני"ג-ג) סימן ס).

הציץ אליעזר הקל יותר. לדעתו, ויטמינים אינם תרופה ממש, אלא מעין תמצית מרוכזת של מזון, ולכן יש לרואת בהם מאכל בריאים. "דהא לוקוח את הויטמינים מפני שרוצה למעט באכילת יוסף על המשקל יותר מדאי או מטעם הדומה" (ח"ד ס' ז). ולכן הם נחשבים מאכל בריאים המותרים אפילו לחולים. וגם אם נאמר שוויטמינים הם תרופה לדעת הבית יוסף הם יהיו מותרים לבריאים.

הוא הוסיף שהימינו אדם רגיל אינו מכין בעצמו כדורים במצמעות שחיקת סממים, ולכן יש מקום לומר שהחשש המקורי של חז"ל אינו קיים באותה מידה.

לסיכום, גזירת שחיקת סממים אמרה במחילה ביחס למי שסובל ממיחוס קל. היא אינה חלה על חולה שנפל למשכב, ובדרך כלל גם לא על מאכלים ומשקאות שבראיהם רגילים לצרוך.

בחקלן הפוסקים האם מותר לבריא לטול תרופה כדי לחזק את גופו, ומכן נגזרה מחלוקת מעשית לבלי וטעמים בשבת: יש שראו בהם "תרופה" האסורה בנטילה גם לבריא, יש שהתירו ליטול רק אם הם חיוניים למעמית הידרדות ונפילה למשכב; ויש שהגדירו את ההווימת נים כ"מזון מרוב" ולא כתרופה, ולפיכך התירו את שטלתם בשבת בין לבריא ובין לחולים.